

Ontmoeting onder de tropenzon

Ontmoeting onder de tropenzon

**19 PORTRETTEEN VAN MARKANTE FIGUREN UIT DE
CURAÇAO'SE SAMENLEVING IN DE JAREN '50 EN '60
VAN DE TWINTIGSTE EEUW,
EEN SCHETS OVER ENKELE ZUSTERS VAN DE
VROUWEN XIX EN EEN KORT VERHAAL OVER EEN
RAADSELACHTIG ONGELUK**

C.A. Admiraal

Uitgeverij Heijink - Hardenberg

Copyright 2019: De auteur
Tekstverwerking: Anneke Ravensbergen-Zwaan
Correctie: Dick van Ittersum
Opmaak en lay-out: Ida Veurink
Tekeningen: Joop van Egmond ('Mond')
Foto's ansichtkaarten: Foto Fred Fischer
Omslag: Blauwbaai, geschilderd door Gerrit Admiraal (ca. 1964)
Uitgeverij: Uitgeverij Heijink, Markt 23, 7772 AE Hardenberg

ISBN: 9789463670463

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*...laten de rotsbewoners jubelen, laten zij van de top der
bergen juichen. Laten zij den Here eer geven en zijn lof in
de kustlanden vermelden
(Jesaja 42 : 11c en 12)*

Opgedragen aan de nagedachtenis van Joop van Egmond
(‘Mond’) veelzijdig beeldend kunstenaar

INHOUD

Woord Vooraf

1. *De papegaai van de dominee vloekte...*
(Over leven en werk van Ds. A.W. Wyminga) - p.13
2. *Het verhaal over meneer Sjoë* - p. 31
3. *Ds. Hendrik Willem Eldermans: een kwart eeuw voorganger in de Fortkerk* - p.37
4. *'Sjon Domi'* - p.43
5. *Joh. Zoutman, 'Tijd verliezen, is tijd winnen'* - p.49
6. *Willem Meijer, kindervriend en Stuyvesantman* - p. 55
7. *Mijn leraar geschiedenis heette Goslinga*- p. 65
8. *Dr. W.J. Goslinga, een daadkrachtige inspecteur van Onderwijs* - p. 71
9. *'Dokter Grandi'* - p.75
10. *Fred Fischer, fotograaf in hart en nieren* - p. 82
11. *Chris Engels, arts, veelzijdig kunstenaar en cultuurpionier* - p. 86
12. *Dr. L.A.G.O. Lashley, 'Tot hier heeft de Heere ons geholpen' (Eben Haëzer)* - p.92

13. *Dr. Johan Hartog: historicus in het spanningsveld van journalistiek en wetenschap - p. 95*

14. *Dr. Maurits Goudekot: voorganger van de liberaal joodse gemeente en leraar op het Stuyvesant - p.104*

15. *Jan Schotte, een niet-onverdienstelijk organist - p. 111*

16. *Drs. Willem de Boer, een stoere Fries in de tropenzone - p. 114*

17. *Dr. Herman Wiersinga, een theoloog die droomde van een Antilliaanse oecumene - p.119*

18. *B. van Herksen, kundig schoolhoofd en 'n meester in het schaken - p. 125*

19. *Frater M. Theoduul, een gedreven neerlandicus op het Radulphus - p. 130*

20. *Schets over enkele zusters (soeurs) van de Vrouwen XIX - p.137*

21. *Een raadselachtig ongeluk - p. 141*

Aanbevolen literatuur - p. 154

Bijlage:

'In memoriam Dr. L.A.G.O. Lashley,' door Dr. Lou Lichtveld (Albert Helman) - p. 156

Dankwoord - Over de auteur p. 159

WOORD VOORAF

‘Ontmoeting onder de tropenzon’ bevat een aantal portretten van bekende figuren uit de Curaçaose samenleving in de jaren ’50 en ’60 van de vorige eeuw. Verschillende personen heb ik goed gekend, anderen wat minder en een enkeling nauwelijks. Toch maakten ze allen op mij een grote indruk.

Achteraf is het niet altijd duidelijk waarom er op het eiland zoveel markante figuren waren, die anderen enorm konden inspireren. Voor mijn gevoel hing dat samen met de samenstelling van de bevolking: de mengcultuur en het ritme van het dagelijks leven. Zelden heb ik zoveel mensen zien genieten van hun leven en werk op dat kleine tropische eiland (waar natuurlijk ook eenzaamheid, ziekte en dood voorkwamen). Altijd was er die mystieke verbondenheid – of lotsverbondenheid – onder de talrijke groeperingen, die het leven zo blijmoedig maakte. Bovendien genoten velen van de heerlijke Antilliaanse muziek – ik noem slechts de namen van Edgar Palm of Rudy Plaatje. Het leven kon gewoon niet meer stuk. Dushi Corsou was voor velen een paradijs, een eiland vol zonneshijn.

Het doet mij deugd dat een aantal eerder gepubliceerde portretten in deze bundel opnieuw konden worden opgenomen. De portretten van Willem Meijer, Cees Goslinga en meneer Sjoer van der Vliet verschenen eerder in mijn boek: ‘Blaad’rend door mijn agenda’ (Leiden, 2002). De

schetsen over Sjon Domi en Joh. Zoutman werden resp. gepubliceerd in de bundel 'Rondom Mundo Nobo' (2009) en de 'Reuniegids 50-jaar Marnixschool' (2000). Het 'In memoriam' voor dokter Lashley van Albert Helman vond ik zo indrukwekkend dat het als aparte bijlage in deze bundel is opgenomen. De andere bijdragen schreef ik speciaal voor deze bundel.

Het levensverhaal over de bekende historicus Johan Hartog is in feite een samenvatting van het door mij georganiseerde gefilmde interview met Hartog in Salzburg. Het ligt in mijn bedoeling zijn leven en werk nog eens uitvoeriger te beschrijven. Curieus vind ik het feit dat ik ontdekte dat Dr. Hartog terecht de doctorstitel voerde. Hij is namelijk in 1937 in Londen gepromoveerd op een liturgisch onderwerp, getiteld 'The Sacrifice of the Church'.

Behalve de personen in 'het verhaal over meneer Sjoë' en 'het raadselachtige ongeluk', zijn alle door mij beschreven figuren zeer bekend en wordt er zelfs na enkele decennia nog met eerbied en respect over hen gesproken. Soms zijn er zelfs wegen of scholen naar hen genoemd. 'Het verhaal over meneer Sjoë' en 'het raadselachtige ongeluk' zijn ook opgenomen, omdat ze zo'n goed beeld geven van de *couleur locale*.

Met een korte schets over enkele zusters (soeurs) van de Vrouwen XIX (de negentien congregaties van franciscanessen) wil ik een hommage brengen aan deze zusters die zich vaak jarenlang zo belangeloos hebben

ingezet tot heil van de medemens in dit tropische gebiedsdeel.

Met de uitgave van deze bundel hoop ik velen een plezier te doen. Bovenal wil ik met deze publicatie over een aantal markante figuren en enkele zusters uiting geven aan mijn gevoel van waardering en respect voor wat ze gedaan hebben en voor wie ze waren.

*Het kerkgebouw te Mundo Nobo
(tekening van Joop van Egmond)*

1. DE PAPEGAAI VAN DE DOMINEE VLOEKTE...

Jaren geleden vertelde de ondeugende zoon van een hervormde predikant dat hij de papegaai van onze gereformeerde predikant vloeken had geleerd. Dat bepaalde mij weer bij leven en werk van dominee A.W. Wyminga, die met zijn vrouw en drie dochters na de oorlog de pastorie bewoonde en er allerlei dieren op nahield, die hij de meest aparte namen gaf. Als je het erf naast het kerkgebouw op Mundo Nobo betrad dan hoorde je zijn twee papegaaien al van verre praten. Ze luisterden naar de namen Stalin en Teuntje. Als je voor de kleurrijke ara's stond, hielden ze hun mond, maar je was nog niet verdwenen of je hoorde er één duidelijk zeggen: 'Wat moet dat daar?' of 'Bram, kom nou 'ns kijken!' Kennelijk hadden die bejaarde vogels – papegaaien kunnen heel oud worden – geen enkele gêne om de predikant bij zijn voornaam te noemen. Als je het erf afliep dan liep zijn hond Lazarus een eindje mee en je hoorde in de verte Priemus blaffen. In het kippenhok – toepasselijk 'tente Jacobs' genoemd – scharrelden twee krielkippen: Lea en Rachel en de haan Jacob hield toezicht. De zwarte kat heette Calvijn en die strekte zich soms behaaglijk op de preekstoel uit. Maar de meest bizarre verhalen gingen toch over deze twee papegaaien, die vaak tijdens een kerkdienst werden opgesloten in de dienstmeisjeskamer, omdat ze nogal te keer gingen zodra ze de stem van de predikant hoorden. Stalin had rode en Teuntje blauwe veren. Soms was het zeer gênant dat Stalin een aantal lieve passerende meisjes voor *puta* uitschold en ook ging er het verhaal

dat Stalin op een gegeven moment was weggevoegen en dat de predikant hem na lang zoeken terugvond in de tuin van de achterburen. De dominee – die enigszins corpulent was – hees zich met zijn buikje in een boom en gewapend met ragebol op lange steel, hoopte hij dat Stalin daar op zou klimmen. Stalin riep evenwel met zware stem: ‘Dag mevrouw, dag mevrouw...’, maar vertikte het om uit zijn boom te komen. Totdat plotseling de achterbuurvrouw met een handdoek om te voorschijn stook en zei: ‘Dominee, dat had ik nou nooit van u gedacht’ (Die boom stond namelijk precies voor het badkamerraampje). Stalin, die rode vogel, was inmiddels alweer naar de flamboyant in de pastorietaun gevlogen en zweeg nu als het graf.

Persoonlijk heb ik nooit die papegaaien horen vloeken, wel herinner ik me tijdens een preek dat er plotseling door de shutters achter de preekstoel luid en duidelijk klonk: ‘Bram, dat heb je goed gezegd!’ Daarmee bevestigde Gods schepsel kennelijk de woorden van zijn gewaardeerde dienstknecht. Ik had het stille vermoeden dat de serieuze predikant heimelijk genoot van zijn extramurale concurrent die er tenminste geen doekjes om wond. Want ook de predikant kende zijn pappenheimers en wist dat een hooghartig uitgesproken compliment over zijn preektrant van een zwaartillende broeder of een goedbedoelende zuster hem later via een ouderling opnieuw bereikte met een kritische noot over de geleerdheid van zijn taalgebruik of zijn veel te vrije uitleg waaruit bleek dat het desbetreffende gemeentelid er niets van begrepen had. Dat leidde weer tot discussies na de dienst die door een

toevallige aanwezige collega – de koopvaardijpredikant of de vlootpredikant – weer recht gebreid moest worden.

Gelukkig tilde hij niet zwaar aan die enkele broeders en zusters die zo recht in de leer waren, want hij wist ook wel dat er toch een groot verschil was tussen leer en leven. Zwemmen op zondag was verboden, maar je kon de kerkleden die een duik namen na de dienst niet tellen, sommigen hadden hun zwembroek onder hun witte tropenpakken in de kerk al aan en een enkeling was zo openhartig dat hij mij meedeelde dat hij nu echt de preek moest gaan afspoelen. Ja, die papegaai had het met zijn *one-liners* goed begrepen en Lazarus en Priemus gingen dan ook lekker in het zonnetje liggen, wachtend op de volgende gast die misschien iets lekkers voor ze had. Want de predikant was zeer royaal in het uitnodigen van nieuwkomers bij hem thuis en na het tweede kopje koffie zat er altijd nog iets onder de kurk.

Gereformeerd-zijn in de tropen was een verademing: mooi orgelspel, een koele passaat, een goede preek en na kerktijd heerlijk koffie of een colaatje. Verder waren er altijd nieuwe gezichten en ging je vaak lekker toeren met die gasten over het eiland. Een enkel kind bofte dat hij of zij bij een volle kerkdienst op de trappen van de preekstoel mocht zitten en zo kon hij of zij nog beter Stalin of Teuntje horen. Wat de predikant te berde bracht, ging langs ze heen, maar de woorden van de papegaai of het 'kerkbezoek' van Lazarus vergaten ze nooit. Dat de papegaaien vaak gevloekt hebben, staat vast, maar menige gast aan tafel herinnerde zich ook nog duidelijk de papegaaienkreet 'eerst handen wassen

en dan aan tafel!' als de vrouw van de heer deze huizes de maaltijd wilde opdienen.

Zo deden er eindeloos veel verhalen de ronde die het leven licht en het geloof niet zwaar maakten, hoewel een enkeling soms het hoofd schudde. 'Is dit gereformeerd?'

Van 1948 tot 1959 stond Ds. Bram Wyminga op het eiland, na een korte tijd als vlootpredikant in Nederlands-Indië te hebben gediend. De gemeente was danig in de versukkeling geraakt door de integere, maar rechtlijnige aanpak van zijn voorganger die eigenlijk het loodje legde omdat hij niet opgewassen was tegen echte zwaargewichten die hem in de kerkenraad voortdurend op zijn huid zaten. Toen daar nog de Vrijmaking bij kwam – de strijd rond Prof. Schilder in de tropen – en de koster-organist die ook nog ouderling was door de nieuwe leer gegrepen werd – was dat de druppel die de emmer deed overlopen. Hij keerde Curaçao voorgoed de rug toe, niet wetend dat zijn opvolger zich reeds na korte tijd als een vis in het water voelde.

Abraham Willem Wyminga was in 1904 geboren te Amsterdam, als zoon van een predikant die nog door de beroemde Abraham Kuyper hoogstpersoonlijk getrouwd was. Hij volgde in de voetsporen van zijn jong overleden vader, Dr. P.J. Wyminga, en had - volgens eigen zeggen – de calvinistische voorman nog meegemaakt. Vanzelfsprekend studeerde hij dan ook aan de Vrije Universiteit met ongetwijfeld de bedoeling zijn studie ooit nog eens met een promotie af te ronden. Daarom legde hij – in tegenstelling tot veel van zijn

studiegenoten – het doctoraalexamen af, maar het liep toch anders. Hij trouwde met Tiny Thomas, dochter van een bekende Leidse predikant en aanvaardde een beroep uit Jutrijp Hommerts. Daarna ging hij naar Uithuizen en stond tijdens de barre oorlogsjaren, waar hij nog een rol in het verzet speelde, in Leeuwarden.

Na de oorlog volgde hij de oproep om in Nederlands-Indië de mariniers pastoraal bij te staan. Hij meldde zich als vlootpredikant en kreeg toen als standplaats de marinebasis Soerabaja. Inmiddels was het gezin uitgebreid met drie dochters: Agnes, Machteld en Annelies en hij genoot van de tropen ondanks het feit dat de schermutselingen in en rondom de marinebasis regelmatig de rust verstoorden. Bersiap noemde men later wel die onrustige tijd.

Het was niet zo gek dat hij de mogelijkheid om weer naar de tropen te worden uitgezonden, vanwege een vacature bij de gereformeerde kerk te Curaçao, met beide handen aangreep. In 1948 werd hij bevestigd in het ambt in Den Haag-West, waar de kerk van Curaçao toen onder ressorteerde.

Hij voelde zich echt geroepen en met zijn humor, relativisme en kosmopolitisme was hij eigenlijk de right man in the right place.

Over die bevestiging werd jarenlang nog de anekdote verteld dat hij – vanwege plaatsgebrek in de Haagse kerk – in een vrijstaand invalidenkarretje ging zitten en zo de kerk werd binnen gereden. Tot verbazing van veel aanwezigen stapte hij op een gegeven moment er vrolijk